

Ks. dr Janusz Wilk
Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne
w Katowicach

AUTOREFERAT (wersja polska)

1. Imię i Nazwisko: Janusz Wilk

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- 26 III 1999   magister teologii
Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie
Wydział Teologiczny
Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne w Katowicach
- 22 VI 2002   licencjat kanoniczny (kościelny)
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Teologiczny
- 22 XI 2005   doktor nauk teologicznych
Uniwersytet Śląski w Katowicach,
Wydział Teologiczny
Rozprawa doktorska: „*Teologia kontaktu*” na podstawie *Listu świętego Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16*; Promotor: ks. dr hab. Józef Kozyra;
opublikowana w całości w 2006

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 01 XII 2005 - 30 VI 2006 – wykładowca na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
- 06 XII 2010 - 03 VI 2011 – zajęcia zleczone na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
- 02 XI 2011 - 24 VI 2012 – zajęcia zleczone na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

19 XI 2012 - 09 VI 2013 – zajęcia zlecone na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

04 III 2014 - 14 VI 2014 – zajęcia zlecone na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego:

Monografia:

Charakterystyka i zadania przełożonego wspólnoty chrześcijańskiej według Listów Pasterskich. Studium biblijno-pragmatyczne, Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2015, ss. 457 (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr 81).

4.2. Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Moje zainteresowanie *Corpus Paulinum* sięga studiów seminaryjnych w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach, kiedy to na seminarium z Nowego Testamentu, pod kierunkiem ks. dra hab. Stanisława Pisarka, prof. PAT, przygotowałem pracę magisterską pt. *Wspólnota wczesnochrześcijańska w Filipi na podstawie Listu świętego Pawła do Filipian oraz Dziejów Apostolskich*. Otrzymała ona wysokie noty (celujący i bardzo dobry), co umożliwiło przedstawienie jej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach jako pracy licencjackiej. Na tym Wydziale obroniłem również rozprawę doktorską, podejmującą kwestię Apostoła Pawła i wspólnoty chrześcijańskiej w Filipi - „*Teologia kontaktu*” na podstawie Listu świętego Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16. Jej promotorem był ks. dr hab. Józef Kozyra, a recenzentami: ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek i ks. dr hab. Zdzisław Małcki.

Od 1 września 2010 roku pracuję jako prefekt w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach, odpowiadając za formację kandydatów do kapłaństwa i w pewnej mierze również za stałą formację prezbiterów Archidiecezji Katowickiej. Powierzone mi zadania oraz stałe zainteresowanie życiem i dziełem Apostoła Narodów zwróciły moją uwagę badawczą na *Corpus Pastorale*. Nie szukałem jednak odpowiedzi dotyczącej ich autorstwa, co wyraźnie

zaznaczyłem we wstępie do pracy, prezentując bogatą literaturę tego zagadnienia (zob. s. 25, przyp. 7), ale podjąłem studium umożliwiające przedstawienie w miarę pełnej charakterystyki i zadań zwierzchnika społeczności chrześcijan w Efezie i na Krecie.

W literaturze polskiej i zagranicznej nie spotkałem się z gruntownym opracowaniem tego zagadnienia w Listach Pasterskich. Tematyka ta była najczęściej poruszana w pracach dotyczących urzędów w Kościele lub w kontekście charyzmatów. Jedną z ważniejszych prac w tej dziedzinie jest monografia: M. Guerra y Gomez, *Episcopos y presbyteros. Evolucion semantica de los terminos ἐπίσκοπος – πρεσβύτερος desde Homero hasta el siglo segundo despues de Jesucristo*, Burgos 1962 (PSMB A 5). Stanowi ona rzetelne studium lingwistyczno-historyczne leksemów ἐπίσκοπος i πρεσβύτερος.

Wśród prac niemieckojęzycznych, dominujących niegdyś w tym obszarze badawczym, należy wymienić: K. Kertelge, *Gemeinde und Amt im Neuen Testament*, München 1972 (BiH 10); K. Kertelge (red.), *Das kirchliche Amt im Neuen Testament*, Darmstadt 1977 (WdF 439); J. Hainz (red.) *Die Kirche im Werden. Studien zum Thema Amt und Gemeinde im Neuen Testament*, München – Paderborn – Wien 1976; H. von Lips, *Glaube – Gemeinde – Amt. Zum Verständnis der Ordination in den Pastoralbriefen*, Göttingen 1979 (FRLANT 122).

O ile publikacje Karla Kertelge proponują raczej ogólne spojrzenie na sprawę urzędu w pismach Nowego Testamentu, o tyle książka Hermanna von Lipsa, będąca przygotowaną do druku jego dysertacją doktorską, stanowi bardziej szczegółowe opracowanie tego zagadnienia, oparte na Listach Pasterskich.

W tym samym okresie (lata siedemdziesiąte XX wieku) powstała również praca zbiorowa pod redakcją J. Delorme, *Le ministère et les ministères selon le Nouveau Testament*, Paris 1974.

Zasadniczo wszystkie te publikacje podejmują problematykę istoty i statusu biskupa, prezbitera i diakona w pierwotnym Kościele. Wzrost zainteresowań ontycznym charakterem hierarchicznych urzędów w Kościele wiązał się między innymi z formą przyjęcia w krajach Europy Zachodniej nauczania Soboru Watykańskiego II. W literaturze brakuje jednak szerszych, biblijnych monografii dotyczących *Corpus Pastorale*, poświęconych teologii duchowości, wymaganiom stawianym kandydatom do poszczególnych święceń czy też pasterskiemu aspektowi tych urzędów.

Na polskim gruncie teologii biblijnej powstały dwie obszerniejsze prace oparte na Listach Pasterskich, poruszające tematykę tożsamości oraz zobowiązań, wynikających z przyjęcia

święceń episkopatu, prezbiteratu i diakonatu. Są nimi: K. Romaniuk, A. Jankowski, *Kapłaństwo w Piśmie Świętym Nowego Testamentu*, Kraków 2010³ oraz A. Pławiak, *Model pasterza w Apokalipsie 1-3 i Listach Pasterskich. Studium porównawcze*, Legnica 2007 (BDL 31). Pierwsze opracowanie systematyzuje zagadnienie w całym Nowym Testamencie, a drugie – będące publikacją rozprawy doktorskiej ks. A. Pławiaka – ukazuje model pasterza prezentowany w Apokalipsie 1-3 (trzy rozdziały) i Listach Pasterskich (trzy rozdziały).

Celem mojego studium Listów Pasterskich było przygotowanie w miarę wyczerpującego opracowania stylu życia oraz formy sprawowania urzędu zwierzchnika w Kościele w Efezie i na Krecie w pierwszej połowie I wieku po Chrystusie. Owoce przeprowadzonej analizy historycznych adresatów, ich postaw oraz różnorodnych zadań (studium biblijne), starałem się odnieść do współczesnego zwierzchnika w Kościele – biskupa i prezbitera – oraz diakona, sprawującego w Nim szczególny urząd (studium pragmatyczne). Niejednokrotnie bowiem wskazówki i nakazy, które otrzymali Tymoteusz i Tytus, stanowią wciąż aktualne rady, jak przewodzić oraz kształtować współczesną społeczność chrześcijan.

W badaniach nad *Corpus Pastorale* posłużyłem się metodą historyczno-krytyczną oraz historyczno-społeczną (*Sozialgeschichte*). Swoje studium podzieliłem na dwie części. W pierwszej, na którą składają się dwa rozdziały, dokonałem najpierw charakterystyki biskupa, prezbitera oraz diakona, a następnie wyróżniłem tytuły i metafory, opisujące zarówno Pawła, jako „jednego z najbardziej skutecznych przywódców w całej historii chrześcijaństwa”¹, jak i Tymoteusza. Tytus w adresowanym do niego liście nie został zaprezentowany za pomocą analogicznych określeń. Celem tej części pracy było scharakteryzowanie urzędu zwierzchnika, opracowanie kryteriów doboru kandydatów na dany urząd oraz określenie formy jego sprawowania, co w znaczący sposób odzwierciedlają tytuły i metafory zawarte w Listach Pasterskich.

W drugiej części mojego opracowania, zawierającej również dwa rozdziały, podjąłem się analizy zadań zwierzchników lokalnych Kościołów. Pierwszym zadaniem każdego przełożonego jest właściwa troska o własny, wieloaspektowy rozwój, dlatego też zadania przełożonego *ad intra* (wobec siebie samego) stały się punktem wyjścia tej części studium. Po nich podjąłem się wyszczególnienia i opracowania zadań zwierzchnika wspólnoty chrześcijańskiej *ad extra* (wobec innych). Wynikają one z istoty bycia przełożonym.

---

¹ D.E. Hiebert, *Pauline Images of a Christian Leader*, w: „Bibliotheca Sacra” 133/531 (1976), s. 213.

Nikt dotąd nie podjął się tego rodzaju opracowania, dlatego stanowi ono pewne novum, które może zostać wykorzystane w następujących obszarach naukowo-społecznych:

a. Nauka

Aktualnie w polskiej literaturze przedmiotu najlepszym całościowym opracowaniem Listów Pasterskich jest komentarz przygotowany przez ks. J. Stępnia: *Listy do Tesaloniczan i Pasterskie. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Poznań-Warszawa 1979 (PŚNT IX). W dziele tym omówienie *Corpus Pastorale* znajduje się na stronach 283-482. Upływ lat, rozwój studiów biblijnych, najnowsze publikacje biblijne dotyczące tych listów powodują, że wzrasta oczekiwanie na kolejny tom Nowego Komentarza Biblijnego, wydawanego przez Edycję św. Pawła, tym bardziej że Wydawcy zapowiadają, iż Listy Pasterskie ukażą się w samodzielnym tomie (NKB.NT XIV). Dzięki mojemu studium autor przyszłego komentarza otrzymuje szczegółowe opracowanie kluczowych kwestii zawartych w Listach do Tymoteusza i w Liście do Tytusa oraz szeroki wykaz publikacji polsko i obcojęzycznych dotyczących tych listów. Opracowanie to może również służyć innym egzegetom tych pism, tym bardziej że wiele szczegółowych zagadnień zawartych w *Corpus Pastorale* czeka jeszcze na szersze opracowanie w polskiej biblistyce.

b. Formacja do święceń diakonatu, prezbiteratu, biskupich oraz formacja stała

Mam nadzieję, że lektura mojego opracowania Listów Pasterskich będzie także wspierać formatorów i profesorów seminaryjnych, kształtujących kandydatów do święceń. Autor *Corpus Pastorale* kładł bowiem silny nacisk na właściwy dobór osób mających w Kościele pełnić określone funkcje, o czym świadczą poszczególne katalogi wymaganych kwalifikacji biskupów (zob. 1 Tm 3,1-7; Tt 1,7-9), prezbiterów (zob. Tt 1,5-6) i diakonów (zob. 1 Tm 3,8-10.12-13). Ponadto ci, którzy otrzymali już dar święceń, są zobowiązani do stałej i wieloaspektowej formacji, o czym kilkakrotnie czytamy zwłaszcza w Listach do Tymoteusza. Wszystkie te zagadnienia zostały szeroko omówione w moim studium.

c. Kształtowanie liderów

Kończąc wstęp do mojej pracy napisałem, że „w starożytności dobry przywódca musiał posiadać: *ethos*, *pathos* i *logos*. «*Ethos* to jego charakter moralny, *pathos* to jego zdolności do

wzbudzania uczuć, do wpływania na emocje ludzi. *Logos* to jego umiejętność wyznaczania istotnych powodów do działania, do pobudzania umysłów ludzi»² (s. 30). Każdy z tych przymiotów można znaleźć w życiu Tymoteusza i Tytusa oraz stylu prowadzenia przez nich lokalnych społeczności chrześcijan. Także współcześni świeccy liderzy (dyrektorzy, pracodawcy, kierownicy) z prezentowanego opracowania mogą zaczerpnąć wskazówki, jak dobrze przewodzić społeczność, której jest się zwierzchnikiem (zadania *ad extra*) i równocześnie jak nie zagubić siebie w sprawowanej funkcji (zadania *ad intra*). Zwłaszcza ten drugi aspekt (*ad intra*) jest coraz częściej pomijany bądź lekceważony we współczesnej kulturze i w formie przewodzenia innym.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Dwa kierunki badawcze charakteryzują moją pracę naukową: *Corpus Pastorale* i Biblia Hebrajska. Wprawdzie w praktycznej specjalizacji biblijnej nie pokrywają się one ze sobą, gdyż dotyczą dwóch odrębnych przestrzeni teologiczno-filologicznych, jednak w rozumieniu historiozbowczym stanowią jedno, albowiem „Bóg, z którego natchnienia powstały księgi obydwu Testamentów i który jest ich autorem, mądrze rozporządził, aby Nowy Testament był ukryty w Starym, Stary zaś aby w Nowym znajdował wyjaśnienia”³.

5.1. Corpus Paulinum

Jak już wspomniałem, dominantą moich zainteresowań naukowo-badawczych jest skoncentrowanie się wokół *Corpus Paulinum*. Opublikowałem dwie książki (zob. załącznik 3: „Wykaz publikacji”, pozycje: II.1; II.4) i czternaście artykułów naukowych (zob. załącznik 3, pozycje: IV.2; IV.5; IV.8; IV.9-11; IV.13-20) związanych z Apostołem Pawłem, jego życiem, dziełem i współpracownikami.

We wskazanych publikacjach znalazła się moja rozprawa doktorska, ogłoszona drukiem w ramach serii wydawniczej *Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, nr 31 („*Teologia kontaktu*” na podstawie *Listu św. Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16*, Katowice 2006) /załącznik 3, pozycja II.1/, w której obszarem moich

---

² J. Wyciśłok, R. Poloczek, *Po prostu Zarządzanie. Po pierwsze Zarządzanie*, Imielin – Chełm Śląski 2012, s. 101.

³ *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym «Dei verbum»*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje – dekrety – deklaracje. Tekst łacińsko-polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2008², nr 16.

zainteresowań badawczych stała się relacja pomiędzy Apostołem Narodów a pierwszą wspólnotą chrześcijańską założoną przez niego w Europie.

W recenzji tejże książki ks. dr hab. Józef Kozyra napisał między innymi (zob. załącznik 3, pozycja II.1.a):

„Jak zaznacza [autor] we wstępie, jego opracowanie nie dotyczy samej tylko komunikacji interpersonalnej, badanej z punktu widzenia nauk psychologicznych. Jego studium kontaktu bada związek, łączność umożliwiającą wzajemne oddziaływanie w pierwszej założonej przez Pawła wspólnocie chrześcijańskiej w Europie w Filipi. W wypadku Pawła i Kościoła w Filipi fundamentem ich kontaktów jest Bóg, a ściśle Jezus Chrystus. Dlatego Apostoł ogniskuje swoje działania i życie wspólnoty na Chrystusie («być w Chrystusie»). Najpierw trzeba Go poznać, aby «żyć dla» na wzór Chrystusa i w łączności z Nim [...].

Materiał badawczy został właściwie opracowany, a stwierdzenia zostały uzasadnione naukowo przez solidną analizę lingwistyczno-egzegetyczną tekstów biblijnych i innych źródeł oraz poparte bardzo bogatą literaturą fachową, głównie obcojęzyczną.”

Druga publikacja książkowa (zob. załącznik 3, pozycja II.4), zatytułowana *Paolo. Una vita per il Vangelo*, Roma – Kraków 2009 (nie recenzowana), składa się z trzech niezależnych sekcji tematycznych i dotyczy zarówno zagadnień biograficznych Pawła, jak i teologicznych.

Wyliczone artykuły, zamieszczone w pismach recenzowanych, podejmują przede wszystkim kwestie egzegetyczno-teologiczne. Są wśród nich opracowania dotyczące szerszego spojrzenia na teologiczną myśl Pawła (zob. załącznik 3, pozycje: IV.2; IV.5; IV.17), jak i zatrzymujące się tylko na jednym wersie danego listu (zob. załącznik 3, pozycje: IV.10; IV.15; IV.19). Cztery z nich zostały przygotowane na podstawie *Corpus Pastorale* (zob. załącznik 3, pozycje: IV.8-9; IV.18; IV.20). Cztery inne dotyczą Tymoteusza i Tytusa jako współpracowników Pawła, zaangażowanych w dzieło misyjne (zob. załącznik 3, pozycje: IV.11; IV.13-15).

W prezentacji swojego dorobku naukowego chciałbym również zwrócić uwagę na książkę *Kapłan jako dobry żołnierz Chrystusa Jezusa. Aspekt biblijno-pastoralny*, Katowice 2013. Punktem wyjścia w jej przygotowaniu były słowa z Drugiego Listu do Tymoteusza 2,3: „Bierz udział w trudach i przeciwnościach jako dobry żołnierz Chrystusa Jezusa”. Książka ta, będąca opracowaniem naukowym, w zamierzeniu autora ma stanowić wsparcie dla prezbiterów w trosce o dar udzielony im przez nałożenie rąk biskupa i kolegium prezbiterów (zob. 1 Tm 4,14; 2 Tm 1,6) oraz dla seminarzystów, przygotowujących się do przyjęcia tego daru.

Ks. prof. dr hab. Jan Kochel w swojej recenzji napisał (zob. załącznik 3, pozycja II.8.a):

„Książka ks. dra Janusza Wilka, biblisty i wychowawcy seminarium duchownego w Katowicach, ukazuje się jak najbardziej «na czasie». Skierowana jest nie tylko do kapłanów, seminarzystów, zakonników, ale również do osób świeckich, którzy nie do końca stanęli na wysokości zadania. Zabrakło ich u boku swoich kapłanów – w ich obronie i w obronie całej «armii Pana» (Kościoła). Niepozorna książeczka niesie wielki potencjał intelektualny i formacyjny [...].

Książkę trzeba potraktować jako biblijny przewodnik – kompas na drogę. Zwięzły i komunikatywny język, przypominający wojskowe dyrektywy, pomoże nie tylko w lekturze, ale w dalszej auto-formacji tym, którzy sięgną po pracę ks. Janusza”.

Ks. dr hab. Zdzisław Małecki tak posumował tę publikację (zob. załącznik 3, pozycja II.8.b):

„Ta niewielka książeczka wydaje się być obrazowa i bardzo pożyteczna dla młodych adeptów przygotowujących się do kapłaństwa, aby w sposób solidny ukształtowali swoją osobowość i ducha, aby w przyszłości jako kapłani podjęli skuteczną walkę o Królestwo Boże na ziemi i w duszach ludzkich powierzonych przez Chrystusa ich pieczy.”

Polskiemu czytelnikowi, zainteresowanemu aktywnością Apostoła Narodów, w formie recenzji zaprezentowałem trzy publikacje obcojęzyczne (zob. załącznik 3, pozycje: VII.2; VII.4; VII.9), mogące znacząco w tym obszarze poszerzyć jego wiedzę dydaktyczno-badawczą.

5.2. Biblia Hebrajska

Drugim obszarem moich zainteresowań naukowych są księgi Biblii Hebrajskiej. W artykułach dotyczących tych pism (zob. załącznik 3, pozycje: IV.3-4; IV.6-7; IV.12), podejmuję zagadnienia zarówno egzegetyczne, jak i dotyczące kultury tamtych czasów. Wśród nich uwagę czytelnika może wzbudzić tekst „*Przeprowadzanie przez ogień*” – ofiara z dzieci w czasach Starego Testamentu (zob. załącznik 3, pozycja IV.4). W artykułach egzegetycznych analizowane teksty biblijne podaję we własnym tłumaczeniu.

Od czterech lat przygotowuję dla ogólnopolskiego miesięcznika „Apostolstwo Chorych” komentarze do poszczególnych psalmów (zob. załącznik 3, pozycje: V.29-39; V.44-54; V.56-64; V.66-70; V.72; V.74-79). Nie są to publikacje ściśle naukowe, ale odzwierciedlają one mój stały kontakt z Biblią Hebrajską. Ponadto dla potrzeb wspomnianej wyżej publikacji *Kapłan jako dobry żołnierz Chrystusa Jezusa. Aspekt biblijno-pastoralny* dokonałem przekładu z języka hebrajskiego wybranych psalmów (zob. załącznik 3, pozycja VI.1 /hebr./).

Przygotowuję również recenzje publikacji (głównie obcojęzycznych), podejmujących egzegetyczne studium ksiąg Starego Testamentu oraz dotyczących religijności starożytnego Bliskiego Wschodu (zob. załącznik 3, pozycje: VII.5-7).

5.3. Działalność kronikarska

W ten obszar mojej aktywności badawczej włączam to wszystko, co zmierza do pisemnego utrwalenia znaczących wydarzeń zarówno w światowej biblistyce, np. jubileusz 100-lecia istnienia Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie (zob. załącznik 3, pozycja VIII.7), jak i wydarzeń związanych z życiem katowickiego seminarium (zob. załącznik 3, pozycje: III.2; VIII.9-11) lub instytucji świeckich (zob. załącznik 3, pozycja VIII.14). Wśród tych zapisów nie brak również zwięzłych informacji o lokalnych wydarzeniach religijno-społecznych (zob. załącznik 3, pozycje: VIII.1-6).

ks. Janusz Bilk